

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2025. № 5.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.5.20>

УДК 364.2

О. М. Сазонець,

д. е. н., професор, професор кафедри туристичного та готельно-ресторанного бізнесу, ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет»

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6521-7815>

Н. Г. Яковлева-Мельник,

старший викладач кафедри туристичного та готельно-ресторанного бізнесу, ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет»

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1266-1813>

ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ БЕЗБАР'ЄРНОСТІ: ВІТЧИЗНЯНА ПРАКТИКА ТА ІНОЗЕМНИЙ ДОСВІД

O. Sazonets,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of Tourist and Hotel and Restaurant Business, Dnipro Humanitarian University

N. Yakovleva-Mel'nik,

Senior Lecturer of the Department of Tourism and Hotel and Restaurant Business, Dnipro Humanitarian University

SOURCES OF FUNDING FOR BARRIER-FREE ACCESS: DOMESTIC PRACTICE AND FOREIGN EXPERIENCE

Визначено, що важливу роль у фінансуванні доступних проєктів мають європейські інституції. План дій «Стійкість, відновлення та реконструкція» (2023-2026 рр.) був розроблений у тісній співпраці з українською владою. Він є частиною внеску організації у реконструкцію та відновлення країни, яка зіткнулася з жорстокою агресією та руйнуванням міської інфраструктури.

Пріоритети на 2025 рік включають покращення доступності в місцевих громадах, перехід від планування до фактичної реалізації політики. Рада Європи відіграє ключову роль у підтримці української національної стратегії з розвитку безбар'єрного простору, фінансуючи різноманітні ініціативи.

Досліджено досвід з фінансування інтеграції людей з інвалідністю в Канаді. Компонент молодіжних інновацій заохочує молодих людей виявляти бар'єри для доступності у своїх громадах. Вони працюють з місцевими організаціями над покращенням доступності та безпеки у громадських місцях та на робочих місцях.

Визначено, що сінгапурський фонд доступності надає гранти домовласникам на модернізацію існуючих будинків з базовими функціями доступності та інклюзивним дизайном

It is determined that the large-scale war has significantly exacerbated existing obstacles and created new challenges for all social groups in Ukraine. The destruction of critical infrastructure, displacement of large numbers of people, deterioration of the economic situation and constant security threats have seriously hampered the access of hundreds of thousands of citizens to basic services. At the same time, the task of finding sources of funding to create a barrier-free space in Ukraine has become more difficult. The purpose of the present study is to examine domestic and foreign experience in finding sources of funding for barrier-free accessibility.

It is proved that European institutions play an important role in financing accessible projects. The Resilience, Recovery and Reconstruction Action Plan

(2023-2026) was developed in close cooperation with the Ukrainian authorities. It is part of the organization's contribution to the reconstruction and recovery of the country, which has faced brutal aggression and the destruction of urban infrastructure. Priorities for 2025 include improving accessibility in local communities, moving from planning to actual policy implementation.

The Action Plan envisages the protection of children's rights in war and post-conflict situations and support for the provision of adequate social protection to the war-affected population. Other important areas reflected in the Action Plan include promoting gender equality and combating violence against women and girls, especially against displaced women and returnees in Ukraine.

The grant project "Accessible Literacy" was analyzed. It is aimed at promoting social rights and developing mechanisms for creating an accessible environment in Ukraine.

The experience of financing the integration of people with disabilities in Canada is studied. The youth innovation component encourages young people to identify barriers to accessibility in their communities. They work with local organizations to improve accessibility and safety in public places and workplaces.

The Singapore Accessibility Fund was found to provide grants to homeowners to retrofit existing homes with basic accessibility features and inclusive design.

Ключові слова: фінансування, безбар'єрність, практика, іноземний досвід, інституції, органи влади

Keywords: фінансування, безбар'єрність, практика, іноземний досвід, інституції, органи влади

Постановка проблеми. Сьогодні суспільством визнано, що безбар'єрність - це нова соціальна норма. У цій концепції кожну людину приймають, поважають і цінують. Це не залежить від стану здоров'я, походження, статків, статі, віку, особливих здібностей, роботи чи інших

індивідуальних особливостей та рис. Приймаючи управлінські рішення щодо розвитку міської інфраструктури та фінансових послуг, влада, бізнес-спільнота та громада в цілому враховують інтереси всіх соціальних груп, в тому числі і маломобільних інклюзивних груп.

Впровадження інклюзивних підходів в Україні призвело до створення простору без бар'єрів. Продовження цього розвитку передбачено Національною стратегією створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року, затвердженою розпорядженням Кабінету Міністрів України № 366-р від 14 квітня 2021 року[1]. Національна стратегія розрахована на період до 2030 року і являє собою комплексний підхід до реалізації принципів безбар'єрності для всіх соціальних груп і верств населення. Стратегія забезпечує рівні права та можливості для всіх груп населення у сферах мобільності, спілкування, дозвілля, особистого розвитку, працевлаштування, отримання послуг, навчання впродовж життя, фізичного та розумового розвитку. Однією з головних перешкод на шляху реалізації цієї стратегії, як і інших труднощів, пов'язаних зі створенням безбар'єрного середовища, є відсутність фінансової основи для цього процесу. У всьому світі фінансування створення безбар'єрного середовища здійснюється з різних джерел. Такий підхід існує і в Україні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вітчизняні вчені значною мірою опрацювали проблемні питання запровадження інклюзивних підходів в суспільно-економічне життя країни. Такі питання досліджували Вівсянник О.М.[2, 3], Гессен А.Є.[4, 5, 6], Карпенко О.В.[7], Ляшенко А.Р.[7], Сазонець І.Л.[2, 3], Сазонець О.М.[4, 5, 6] та ін. В своїх працях ці вчені проаналізували такі аспекти безбар'єрності як: формування безбар'єрного простору в санаторно-курортних закладах на основі реалізації принципів охорони здоров'я, передумови формування державою безбар'єрного простору в санаторно-курортних закладах, стандарти формування безбар'єрного простору в готелях та в ресторанах України на основі інклюзивних підходів, фінансування безбар'єрності та ініціативи органів влади в сфері інклюзії,

розвиток організаційно-правового забезпечення публічного управління у сфері безбар'єрного розвитку туризму в Україні. Фінансові аспекти розвитку безбар'єрності розкрито не повною мірою.

Науковими дослідженнями сьогодні доведено, що комплексний підхід до усунення соціальних бар'єрів є частиною процесу управління різноманітним та стратегічним програм соціальної інтеграції. Слід зазначити, що ефективна фінансова державна та муніципальна політика, спрямована на усунення перешкод для повноцінної участі та інтеграції громадян в економічному та соціальному житті своїх громад, не лише захищає їхні фундаментальні права, покращує їхній комфортний спосіб життя та добробут, а й знижує загальну соціальну напругу та прискорює економічний розвиток країни. В цьому напрямі діяльності держава спирається на фінансові підтримку міжнародних інституцій та грантових організацій.

Мета дослідження. Масштабна війна значно загострила існуючі перешкоди та створила нові виклики для всіх соціальних груп в Україні. Руйнування критичної інфраструктури, переміщення великої кількості людей, погіршення економічної ситуації та постійні загрози безпеці серйозно ускладнили доступ сотень тисяч громадян до базових послуг. Одночасно, стала більш важкою задача пошуку джерел фінансування для створення безбар'єрного простору в Україні. Метою представленої статті є дослідження вітчизняної практики та іноземного досвіду пошуку джерел фінансування безбар'єрності.

Виклад основного матеріалу. Зазвичай, перша сфера, з якою стикаються люди з особливими потребами, - це медицина. Сьогодні щонайменше 38 обласних багатопрофільних лікарень потребують реконструкції, щоб люди з особливими потребами мали вільний доступ до медичних послуг. Серед людей з особливими потребами особливої уваги потребують діти. Міністерство соціальної політики України внесло до бюджету нову програму під назвою «Створення безбар'єрного середовища для дітей та осіб з психічними розладами і невиліковними захворюваннями».

Для ефективної роботи в цьому напрямку міністерству необхідно майже півмільярда гривень. На реалізацію програми «Реабілітація дітей з інвалідністю» у 2023 році уряд виділив понад 130 мільйонів гривень. Однак цих коштів виявилось недостатньо, і на ці цілі було виділено додатково 735 мільйонів гривень.

Окремим пунктом у питанні доступності стоять заклади освіти. В рамках програми «Велике будівництво» в Україні вже відремонтовано сотні шкіл та дитячих садків, а інші перебувають на стадії реконструкції. Однак не варто забувати, що Міністерство освіти і науки також має план дій щодо реконструкції шкіл. На програму «Національні заходи в освіті» в державному бюджеті закладено майже мільярд гривень. Однак ця сума має бути збільшена щонайменше на дві третини. Так, у 2024 році ці видатки збільшили ще на 693 мільйони гривень, з яких 154 мільйони гривень - на облаштування доступних приміщень у закладах освіти.

Наявність доступних приміщень у школах значною мірою залежить від місцевої влади. Однак місцеві бюджети не завжди мають достатньо коштів, щоб належним чином фінансувати оновлення шкіл. Тому логічно, що уряд виділяє майже 1,5 мільярда гривень у бюджеті на 2023 рік місцевим бюджетам на реалізацію програми «Нова українська школа». Водночас, додатково виділено 6,3 млн євро на створення доступної школи у 2024 році. Кошти на доступні місця будуть виділені за рахунок збільшення показників дохідної частини загального фонду державного бюджету, зокрема від податку на прибуток підприємств, акцизного податку з тютюну та тютюнових виробів, ввезених на митну територію України, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, рентної плати за користування надрами для видобування природного газу тощо[8].

Важливу роль у фінансуванні доступних проєктів відіграють європейські інституції. Комітет міністрів Ради Європи ухвалив план дій для України з рекордним бюджетом у 50 мільйонів євро на період 2023-2026 років. План дій «Стійкість, відновлення та реконструкція» (2023-2026 pp.)

був розроблений у тісній співпраці з українською владою. Він є частиною внеску організації у реконструкцію та відновлення країни, яка зіткнулася з жорстокою агресією з боку росії та руйнуванням міської інфраструктури.

Новий план дій спрямований на підвищення стійкості державних інституцій, сприяння демократичному врядуванню та верховенству права, а також захист фундаментальних прав громадян. План дій також спрямований на підтримку порядку денного реформ в Україні з європейської перспективи після рішення Європейської Ради від 23 червня 2022 року про надання Україні статусу країни-кандидата на вступ до Європейського Союзу.

Загальний бюджет чотирирічної програми співпраці оцінюється в 50 мільйонів євро. Це найбільший бюджет, який коли-небудь виділявся на план дій Ради Європи для однієї країни. Рада Європи має намір співпрацювати з українською владою для вирішення нагальних потреб відповідно до пріоритетів, зокрема, сприяючи реалізації заходів, викладених у Висновку Європейської Комісії щодо заявки України на членство в ЄС. До сфер такої співпраці відносяться конституційне правосуддя, боротьба з корупцією та відмиванням грошей, створення незалежної, ефективної та підзвітної судової системи, сприяння свободі вираження поглядів та засобів масової інформації, а також посилення захисту прав національних меншин.

Заходи плану також сприятимуть документуванню серйозних порушень прав людини та покращенню захисту прав внутрішньо переміщених осіб і людей, які живуть у зруйнованих або пошкоджених війною будинках.

План дій також передбачає захист прав дітей в умовах війни та постконфліктних ситуацій і підтримку надання належного соціального захисту постраждалому від війни населенню. Інші важливі сфери, відображені в Плані дій, включають просування гендерної рівності та боротьбу з насильством щодо жінок і дівчат, особливо щодо переміщених жінок і репатріантів в Україні.

Підтримка, що надається в рамках Плану дій, супроводжуватиметься участю Банку розвитку Ради Європи. Рада Європи сприятиме фінансуванню інвестиційних проєктів в Україні, у разі необхідності. Рада Європи також тісно співпрацює з Європейським Союзом, Організацією Об'єднаних Націй, Організацією з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ) та двосторонніми донорами для забезпечення взаємодоповнюваності їхньої роботи[9].

В рамках цього проєкту у 2024 році ГО «Центр експертних рішень та адвокації» за підтримки Ради Європи організувала серію заходів для просування політики доступності та інклюзії в Україні в рамках проєкту «Посилення соціального захисту в Україні». Проєкт реалізовувався Центром експертних рішень та адвокації у співпраці з Міністерством інфраструктури, Міністерством соціальної політики та Радником Уповноваженого Президента України з питань доступності. Це була одна з перших системних спроб поширити інформацію про напрямки Національної стратегії доступності серед українських громад.

Грантовий проєкт «Доступна грамотність» спрямований на просування соціальних прав та розробку механізмів створення доступного середовища в Україні, особливо в умовах російської військової агресії.

Основними завданнями проєкту є:

оцінка регіональних громад: проєкт провів велику комплексну оцінку понад 1 000 регіональних громад в Україні щодо впровадження місцевих стратегій доступності. Зібрані дані показали, що 28% громад вже затвердили відповідні стратегічні документи, що свідчить про значні регіональні та місцеві відмінності у впровадженні політики доступності;

інформаційні вебінари: проєкт організував серію тематичних вебінарів для представників місцевої влади, присвячених ключовим аспектам Національної стратегії створення безбар'єрного середовища в Україні та практичним прикладам її реалізації на місцевому рівні. Загалом у вебінарах взяли участь 11 854 особи;

інформаційна кампанія з питань доступності: з квітня по серпень 2024 року була проведена масштабна інформаційна кампанія серед ключових цільових груп, включаючи активістів, громадські організації, місцеві органи влади та державних службовців, з метою поширення інформації про доступні інструменти, які можна використовувати на практиці. Кампанія охопила 82 992 користувачів соціальних мереж і включала серію освітніх постів, які пояснювали концепцію безбар'єрного середовища та заохочували громадян до активної участі у його створенні.

Через питання безпеки та затримки в узгодженні з деякими місцевими органами влади через відключення електроенергії в окремих районах, запуск кампанії було відкладено на місяць. Однак завдяки гнучкому управлінському підходу всі ключові заходи були реалізовані вчасно, і процес був успішно завершений.

Експерти проекту у співпраці з Міністерством соціальної політики провели аналіз, щоб визначити українські громади, які мають власні стратегічні документи щодо розвитку доступного простору. Виявилося, що близько чверті громад вже прийняли такі стратегії, решта - ще не зробили цього. Ця інформація є важливою для моніторингу ефективності державної політики у цій сфері, адже саме зміни на місцевому рівні мають найбільший вплив на життя людей. Стратегія доступності громади - це план, який гарантує, наприклад, що людина на милицях може легко дістатися до лікарні та магазину, що дитина з особливими освітніми потребами може навчатися у сприятливому середовищі у звичайній школі нарівні зі своїми однолітками, що літні люди та батьки з дітьми можуть легко отримати необхідні їм послуги, чи то особисто в центрі надання адміністративних послуг, чи то в сільській раді, чи то в Інтернеті. Потрібні локальні стратегії. Крім того, успішні вебінари та інформаційно-просвітницька робота в громадах підвищили інтерес до цієї теми[10].

Проаналізуємо досвід отримання фінансування в інших країнах. Наприклад, Міністерство зайнятості та соціального розвитку Канади (EAF)

фінансує проекти, які роблять канадські громади та робочі місця більш доступними для людей з інвалідністю. EAF підтримує Канадський план дій щодо інтеграції людей з інвалідністю, зокрема, Канадський план дій щодо доступних та інклюзивних громад. Фонд має на меті створити більше можливостей для людей з інвалідністю брати участь у громадських заходах, програмах і послугах або працювати. Фонд має три різні програмні компоненти. Кожен з цих компонентів містить окремі конкурси заявок, а критерії прийнятності визначаються під час кожного процесу фінансування. Компонент молодіжних інновацій заохочує молодих людей виявляти бар'єри для доступності у своїх громадах. Вони працюють з місцевими організаціями над покращенням доступності та безпеки у громадських місцях та на робочих місцях.

Ці проекти будуть профінансовані у розмірі до 12 000 доларів США на один проект. Компонент малих проектів передбачає фінансування невеликих проектів у сфері будівництва та комунікаційних технологій, які покращують доступність громад та робочих місць. Максимальна сума гранту на один проект становить 200 000 доларів США. Проекти можуть включати: встановлення доступних пандусів та дверей, доступних туалетів, систем зчитування з екрану та слухових кіл, будівництво універсального офісу та безбар'єрного дитячого майданчика. Фонд спеціальних потреб застосовує фіксовану ставку до елементів універсального дизайну. Одноразова ставка забезпечує фінансування: доступних пандусів і дверей, доступних туалетів, ліфтів, підйомників, ліфтів для басейнів, мультисенсорних приміщень, доступних дитячих майданчиків, доступних місць для паркування та відпочинку, а також доступних зарядних станцій для електромобілів.

Щоб сприяти створенню безбар'єрного та інклюзивного середовища, Сінгапурський фонд доступності надає гранти домовласникам на модернізацію існуючих будинків з базовими функціями доступності та інклюзивним дизайном. Фонд відкритий для власників будівель, домовласників, які мають право на реконструкцію будівлі, та орендарів, які

можуть проводити ремонтні роботи за погодженням з власником/орендодавцем будівлі. Фонд покриває до 60 % вартості елементів універсального дизайну: поручні для туалетів для людей з інвалідністю та людей похилого віку; кімнати для грудного вигодовування; слухові апарати; шрифт Брайля та тактильні датчики; сімейні паркомісця тощо. Фонд оплачуватиме до 80% вартості встановлення елементів доступності (безбар'єрні входи, пандуси, безбар'єрні туалети, знаки, що вказують на елементи доступності, 550 ліфтів, що відповідають стандартам (до 200 000 сингапурських доларів) та безбар'єрні автостоянки) у приватних будинках, збудованих до введення в дію Закону про доступність у 1990 році, і які не мають базових елементів доступності.

Висновки. Важливу роль у фінансуванні доступних проєктів відіграють європейські інституції. Комітет міністрів Ради Європи ухвалив план дій для України з рекордним бюджетом у 50 мільйонів євро на період 2023-2026 років. План дій «Стійкість, відновлення та реконструкція» (2023-2026 рр.) був розроблений у тісній співпраці з українською владою. Він є частиною внеску організації у реконструкцію та відновлення країни, яка зіткнулася з жорстокою агресією з боку росії та руйнуванням міської інфраструктури.

Пріоритети на 2025 рік включають покращення доступності в місцевих громадах, перехід від планування до фактичної реалізації політики. Рада Європи відіграє ключову роль у підтримці української національної стратегії з розвитку безбар'єрного простору, фінансуючи такі ініціативи, як Проєкт «Грамотність з питань доступності», який сприяє підвищенню доступності та інклюзії в регіонах.

Цікавим досвідом є фінансування інтеграції людей з інвалідністю в Канаді. Компонент молодіжних інновацій заохочує молодих людей виявляти бар'єри для доступності у своїх громадах. Вони працюють з місцевими організаціями над покращенням доступності та безпеки у громадських місцях та на робочих місцях.

Сінгапурський фонд доступності надає гранти домовласникам на модернізацію існуючих будинків з базовими функціями доступності та інклюзивним дизайном.

Література

1. Національна стратегія формування безбар'єрного середовища в Україні до 2030 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#Text> (дата звернення 30 03.2025 р.).
2. Вівсяник О.М., Сазонець І.Л. Формування безбар'єрного простору в санаторно-курортних закладах на основі реалізації принципів охорони здоров'я. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2024. № 3. – URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/dy/article/view/3230> (дата звернення: 28.12.2024),
3. Вівсяник О.М., Сазонець І.Л. Передумови формування державою безбар'єрного простору в санаторно-курортних закладах. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 6. С. 208-212.
4. Сазонець О.М., Гессен А.Є., Седлецька О.В., Лучанська Ю.Г. Стандарти формування безбар'єрного простору в готелях України на основі інклюзивних підходів. *Інвестиції: практика та досвід*. 2025. № 7. С. 27-32.
5. Сазонець О.М., Гессен А.Є., Седлецька О.В., Лучанська Ю.Г. Стандарти формування безбар'єрного простору в ресторанах України на основі інклюзивних підходів. *Агросвіт*. 2025. № 7. С. 72-77.
6. Сазонець О.М., Гессен А.Є., Седлецька О.В., Лучанська Ю.Г. Фінансування безбар'єрності та ініціативи органів влади в сфері інклюзії. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/dy/issue/archive> (дата звернення: 15.04.2025 р.).
7. Ляшенко А.Р., Карпеко О.В. Генезис організаційно-правового забезпечення публічного управління у сфері безбар'єрного розвитку туризму

в Україні. Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління. 2023. Вип.2. С. 47-55.

8. Підтримуйте розвиток безбар'єрного простору - словом, ділом і, звісно, фінансово. URL: <https://www.unian.net/society/podderzhat-sozdanie-bezbarernogo-prostranstva-slovom-delom-i-bezuslovno-finansami-novosti-ukrainy-11573725.html> (дата звернення: 15.04.2025 р.).

9. Resilience, recovery and reconstruction: Council of Europe adopts new Action Plan for Ukraine URL: [https://search.coe.int/directorate_of_communications#{%22CoEIdentifier%22:\[%220900001680a96491%22\],%22sort%22:\[%22CoEValidationDate%20Descending%22\]}](https://search.coe.int/directorate_of_communications#{%22CoEIdentifier%22:[%220900001680a96491%22],%22sort%22:[%22CoEValidationDate%20Descending%22]}) (дата звернення: 15.04.2025 р.).

10. «Безбар'єрна грамотність» в дії: як Україна будує інклюзивне майбутнє. Офіс Ради Європи в Україні URL: <https://www.coe.int/en/web/kyiv/-/barrier-free-literacy-in-action-how-ukraine-is-building-an-inclusive-future> (дата звернення: 15.04.2025 р.).

References

1. Cabinet of Ministers of Ukraine (2021), Resolution “National Strategy for Creating a Barrier-Free Environment in Ukraine by 2030”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#Text> (Accessed 30.03.2025).

2. Vivsiannyk, O.M. and Sazonets, I.L. (2024), “Prerequisites for the state creation”, *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*, vol. 3, available at: <https://www.nayka.com.ua/index.php/dy/article/view/3230> (Accessed 28.12.2024),

3. Vivsiannyk, O.M. and Sazonets, I.L. (2024), “Prerequisites for the formation of a barrier-free space in sanatoriums and resort institutions by the state”, *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 6, pp. 208-212.

4. Sazonets', O.M. Hessen, A.Ye. Sedlets'ka, O.V. and Luchans'ka, Yu.H. (2025), “Standards for creating barrier-free space in Ukrainian hotels based on inclusive approaches”, *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 7, pp. 27-32.
5. Sazonets', O.M. Hessen, A.Ye. Sedlets'ka, O.V. and Luchans'ka, Yu.H. (2025), “Standards for creating barrier-free space in Ukrainian restaurants based on inclusive approaches”, *Ahrosvit*, vol. 7, pp. 72-77.
6. Sazonets', O.M. Hessen, A.Ye. Sedlets'ka, O.V. and Luchans'ka, Yu.H. (2025), “Funding for barrier-free access and government initiatives in the field of inclusion”, *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*, available at: <https://www.nayka.com.ua/index.php/dy/issue/archive> (Accessed 15.04.2025).
7. Liashenko, A.R. and Karpeko, O.V. (2023), “Genesis of organizational and legal support for public administration in the field of barrier-free development of tourism in Ukraine”, *Visnyk Natsional'noho universytetu tsyvil'noho zakhystu Ukrainy. Serii: Derzhavne upravlinnia*, vol. 2, pp. 47-55.
8. Zaburannaia, L. (2021), “Support the creation of a barrier-free space – with words, deeds and, of course, finances”, available at: <https://www.unian.net/society/podderzhat-sozdanie-bezbarernogo-prostranstva-slovom-delom-i-bezuslovno-finansami-novosti-ukrainy-11573725.html> (Accessed 15.04.2025).
9. Council of Europe (2022), “Resilience, recovery and reconstruction: Council of Europe adopts new Action Plan for Ukraine”, available at: [https://search.coe.int/directorate_of_communications#{%22CoEIdentifier%22:\[%220900001680a96491%22\],%22sort%22:\[%22CoEValidationDate%20Descending%22\]}](https://search.coe.int/directorate_of_communications#{%22CoEIdentifier%22:[%220900001680a96491%22],%22sort%22:[%22CoEValidationDate%20Descending%22]}) (Accessed 15.04.2025).
10. Council of Europe Office in Ukraine (2024), “Barrier-free literacy” in action: how Ukraine is building an inclusive future”, available at: <https://www.coe.int/en/web/kyiv/-/barrier-free-literacy-in-action-how-ukraine-is-building-an-inclusive-future> (Accessed 15.04.2025).

Стаття надійшла до редакції 16.04.2025 р.